

יו"ר ע"י מכון 'אוצרות קאמארנא' שע"י מרכז מוסדות קאמארנא • בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א • בית שמש

פנינים על סדר הפרשה
מתוך אוצר ספרי רבותינו

אבני אוצר

ויאמר בת מי את וגו' ותאמר אליו בת בתואל אנכי וגו' (כד, כג-כה).

היינו כדברי הספרים הקדושים, דמשום הכי אומרים בת פלוני לפלוני (סוטה ב, א), דאצל האשה העיקר יותר יחוס אבותיה, ואצל האיש היחוס עצמי הוא העיקר, וזה מה ששאל אותה 'בת מי את' אשר היא מיוחסת בת פלוני, 'היש בית אביך מקום לנו ללין' היינו אם היא מכניסת אורח ראויה להתחתן עם אברהם אבינו ע"ה, ועל זה אמרה 'בת בתואל אנכי בן מלכה אשר ילדה לנחור' שהיא ממשפחת אברהם אבינו ע"ה, מיוחסת ממשפחה מיוחסת, 'גם תבן גם מספוא לאכילה גם מקום ללין', יחוס עצמי, מכניס אורח, הראויה לביתו של אברהם אבינו ע"ה.

(פרי חיים)

ואברהם וקן בא בימים וה' ברח את אברהם בכל (כד, א), רצה לומר, ידוע הוא שאלות המחקרים, למה לא נברא אדם בתחלה בכל השכל שיכול להשיג, ואח"כ בעת הזקנה יחסר מעט מעט ממנו, כי בתחלה יש לו לעבוד ואח"כ בעת זקנתו שאין לו לעבוד כל כך, לזה מוטב שיחסר ממנו אז השכל מעט מעט, ולזה נברא אדם בלי שום שכל ואח"כ כשנתגדל בימים אז נתגדל השכל כל אחד כפי שהשיג חלק שכלו, וכשבא לעת זקנתו מה יש לו כשיש לו שכל ואין לו כח לעבוד.

לזה נראה לי הטעם, דע שכל הברואים הנמצאים בעולם, היינו בהמות חיות עופות טהורות וטמאות, לפי שאין להם שכל הישר אפילו כשנתגדלו, לזה כשנבראים הם נבראים ביום הראשון בכל השכל שיש להם בעת הזקנה לא פחות ולא יותר, ועל זה כווננו חז"ל (ב"ק סח:): ואמרו שור בן יומו קרוי שור, כי אפילו ביום ראשון כשנולד אין בו שום חסרון מימי זקנתו, אבל אדם ועיקר בר ישראל כנודע צריך להשיג בתחלה שכל אנושי בדרך הישר, ואח"כ צריך להשיג תורה ועבודה ושכל הרוחני וכן השגת רוח הקודש וכו' כנודע, לזה אי אפשר שיברא בתחלה בכל השכל הצריך להיות בעת הזקנה, ועל זה כווננו ג"כ רז"ל (שבת קנב). תלמידי חכמים בעת הזקנה דעתם מתיישבת עליהם, אבל עם הארץ וכו' כנודע. והמשכיל דקדושה יבין בזה עוד יותר דרכים קדושים.

נמצא לזה אמר הכתוב הקדוש אצל אברהם אבינו ע"ה 'ואברהם זקן בא בימים', כלומר אעפ"י שבשאר בני אדם אינם נבראים בשכלם הזקן כנ"ל, אבל אברהם אבינו ע"ה נברא בשכל השלם כמו זקן ממש. 'ואברהם זקן בא' לעוה"ז 'בימים' כאלו היה לו כל הימים, אפילו ביום שנולד היה לו שכל זך וישר כמו זקן ממש, וכן נראה מרז"ל שאמרו (נדרים לב ע"א) אברהם אבינו ע"ה בן שלש שנים הכיר בוראו, וזאת אי אפשר במציאות בשאר בני אדם שיכיר את בוראו מבן שלש שנים אלא דייקא אצל אברהם אבינו ע"ה. וזהו 'ואברהם זקן' ממש, אפילו ביום שנולד בו, ובא ביום הראשון בכל הימים, וזהו 'בא בימים'. ואח"כ כתיב 'וה' ברח את אברהם בכל', כלומר אעפ"י שמן הראוי צריך להיות אצל אברהם במה שנברא תחלה בכל השכל כנ"ל, צריך להיות בעת זקנתו שיחסר לו השכל שלו כנ"ל, על זה אמר הכתוב הקדוש 'וה' ברח את אברהם בכל' אפילו בעת זקנתו לא חסר לו שום שכל דקדושה שהיה לו בימי נעוריו, וזהו 'וה' ברח את אברהם בכל' בכל הימים אפילו בעת זקנתו והבן.

אוצר החיים

אוצרות הזמנים כמשנת רבוה"ק
מבוארים בשפה השווה לכל נפש

אין זה קבלת מלכות שמים שלימה, כי מקצר ח"ו במציאות השם יתברך.

ובזה יובן 'האומר שמע שמע' כי מעיקרא לא אכין דעתיה במחשבה זרה, אמנם אם היה מאמין ויודע ששם ג"כ הוא מציאות השם יתברך שאין שום דבר קטן וגדול שלא יהיה שם אלופו של עולם, וכל תנועה קטנה שם גנוז רצון אלופו של עולם, לא היה צריך לומר ב' פעמים שמע.

וזהו מחינן ליה בארזפתא דנפחא מניצוצין

דאדתעכו ארז"פ רפ"ח ת"א כ"ב אותיו' להעלותו והניצוץ הזה מכה אותו שיתקן עצמו ויתקן אותו, ולמה הוא חוזר פעם שנית לומר שמע כאילו ח"ו בפעם הראשון לא היה שם מציאות השי' ונמצא הוא מקצר במציאות השי' ובקבלת עול מלכות שמים, ולכן משתקין אותו.

והענין, שאין מחשבה שלא יהיה קומה שלימה ואם האדם דוחה המחשבה, דוחה והורג קומה שלימה.

אמנם לפעמים יש מחשב' שצריך לדחותה, כי הבא להרגך השכם להורגו. וזהו עצמו מצות פריה ומצות עריפה למבין.

אמנם במה אדע איזו להעלותה ואיזו לכפותה ולדחותה. יתבונן האדם אם כשעולה מחשבה תיכף בא לו הכנעה וביטול ולב נשפך כמים לפני בעל הרחמים שיהיה עליו שלא לדחותו כי בקל יוכל לדחות, אז יראה לקרבה ולהעלותה, ואם לא יעלה בו הכנעה וביטול ואהבת ישראל ואלא בא בהתרוומת, אז בא להורגך והשכם להורגו ולכפותה. וזהו 'שמעוני אחי ועמי' והבן.

וע"ש [בן פורת יוסף] דרשות, לאדם לדחות כזה ואם אמר כמה תיבות בתפלה בלא כוונה אם יחזור לומר פעם שנית אז יורה שבפעם הראשון לא היה שם שום מציאות השי' והוא מקצר ח"ו במציאות השי', על כן לא יאמר פעם שנית וצדיק באמונתו יחיה.

בספר היכל הברכה דורש רבינו את שלושת הפעמים שנאמר בתורה 'שמעוני' תלת 'שמעוני' ופגעו לי' שמעוני והשיבו השביה' 'שמעוני אחי ועמי', וכל זה רומז על העלאת הניצוצות, ואילו היה מאמין שבכל דבר יש ניצוץ קדוש לא היה חוזר על תיבה אחת פעמיים, וזה לשון קדשו:

'שמעוני ופגעו לי' בסוד התפלה 'בעפרון' עופר האילים תרין עוזלין דאיליתא דעבדי קמאי רעותא דניחא לי, איהו בנצח ואיהי בהוד, 'בן' ברא קדישא 'צחר' גימ' רחמים דמלבן עונות ישראל.

ובעת הפגיעה ושפיכות הנפש להשם 'שמעוני והשיבו השביה' הנשמות והניצוצין בלב טהור בלב נכנע וביטול כאין בכיה מסיטרא דא וחידה מסיטרא דא להעלות הנשמות מעומק הקליפות בעומק 'מעממקים קראתיך השם' משתתף עם כל בריה והוא הפחות מהם להעלותם ולקשרם באין העליון, וכל מוצא שפתי ישמור לדבקה בו עייל ונפיק בלחש בעומק הלב שלהבת העולה מאליה.

'שמעוני' אחי ועמי' כידוע ממרן להעלות המחשבות לשורשן כי בכל מחשבה יש ניצוץ הקדוש עיין [בן] פורת [יוסף] שמעתי ממורי ענין קבלת שם שמים ועול מלכות שמים. והענין כי האדם מחויב להאמין כי מלא כל הארץ כבודו לית אתר פנוי מניה וכל המחשבות של אדם הן בתפילה והן בכל היום וכל התעוררת של איזה מדה לא טובה שבאה לאדם הן מהקפדה או מאהבות רעות ר"ל או מדברים בטלים קנאה שנאה תחרות הכל יש בו מציאות השם יתברך וכל מחשבה הוא קומה שלימה וכאשר יעלה במחשבתו של אדם בעת עסקו בתורה ותפלה או אפילו כל היום איזה מחשבה זרה ורעה באמת הוא באה אל האדם לתקנה ולהעלותה ועמה יעלה הוא גם כן למדריגה היותר גדולה בעבודת השם ית'.

ואם אינו מאמין בזה או שאומר שאין הדבר זה אלא לגדולי העולם כמו שדימו המחקרים בדעתם

שער הצדיקים [יג]

ויעמדו מרחוק (א)

הוי מתחמם נגד אורן של חכמים, ולא תגיע ביותר 'הוי מתחמם נגד אורן של חכמים', ולא תגיע ביותר, כי נר קטן נכבה לפני אור גדול, ולכן עמדו ביראה ופחד ואימה. 'זהו זהיר בגחלתן'. בעת שהצדיק הוא כגחלת בקטנות ועוסק בדברים פשוטים, ויש תלמידים קטנים נחשים מהרהרים אחר הצדיק, ועל ידי זה מקטריגין עליו, אף שאינם משיגים אפילו עפר שתחת כפות הצדיק, וכמה וכמה נאבדו מעולם הזה ומן העולם הבא על ידי זה ומתו בקצרות שנים, עיני ראו ולא זר, ומימי לא עבר עלי שום הרהור על צדיק אמת. 'של נעליך' (שמות ג, ה), נשיכה עקיצה לחישה כגחלי אש. נשיכות שועל כינוי ליסורים מרים ולעניות, ועקיצת עקרב שממית בקרירות, כנוי על נפילות המחזין וירידות המדריגה שהוא כמיתה, ולחישות שרף הוא מיתה ממש, מלך עליון יצילנו.

(נוצר חסד פ"ב מ"י)

הזהירות שלא להתקרב לצדיק שיותר מרואי אמר הצדיק מורי ורבי מוהר"ר אברהם יהושע העשיל מאפטא, 'יזהרו היונגי-לאיט [-האברכים] בעת שנוסעין לצדיק, כי הצדיק [הוא] אש שורף גדול, וכשבא נר קטן אצל להבה שלהבת אש נכבה תיכף, ולכן יזהרו מאוד שיעמדו באימה ויראה וברתת, כי הצדיק מרוב אור וחיות אלקות שבו, מסביר פנים לכל אדם באהבה יתירה, ואם זה אינו נזהר להתחמם כנגד הרחק מרחוק מן אורן של חכמים ברתת וזיע, אז נכבה נרו חלילה, ונעשה מתנגד של הצדיק, וחחיות שלו של הטפס הזה סר והלך לו. ולזה צריך הצדיק לפעמים להיות רודף את השלום, ובזה יהיה אוהב שלום, וכל זה בשביל טפשי עולם ירד הצדיק ממדריגתו. ויעיד עלי יוצר בראשית, כי מורי ורבי דודי [רביה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב] היה תמיד מחבב אותי ביותר, ומימי לא הקפיד עלי, וכמה פעמים חיבק ונשק אותי על המצח בנשיקין דרחימו, אף על פי כן כשאני שמעתי קול פסיעות רגליו, נפל עלי אימה ופחד, ובכל אברי אחזני רתת, ובאימה ופחד כמעט שלא נותרה בי נשמה, וכשהייתי צריך אליו לאיזה ענין, כמה פעמים הייתי עומד על הפתח רבע שעה, ולא יכולתי ליכנס מרוב אימות ופחדים שהיה עלי מאימת רבי ומורי, אימות השכינה.

ובזה הייתי תלמיד נאמן לפניו, עד שאורו מאיר עלי עד היום, לא נכבה נרי ולא כהתה עיני, ואורו מאיר עלי ביתר שאת ועזה, עד שכל גל וגל שעבר עלי לא גרם לי שום נפילה חלילה, כי התקשרתי עמו בקשר אמיץ, עד שנשבע לי בדיקנא קדישא שלו בליל שבת, שלא יעזוב אותי לעולם מלהיות כלי מחזיק ברכה ואור. אבל נערי בני ישראל אינם יודעים זה, ולכן צריך הצדיק לפעמים להיות רודף את השלום, ולהטיל עליהם אימה, אבל בנחת ובאהבה ובשלום.

(נתיב מצותיך נתיב התורה שביל ב אות ד)

כשנוסע לאיזה צדיק לא ירהר אחריו שרבו הראשון היה שלם זה אינו שלם, או שאר ענינים כיוצא, דנושך בזה לצדיק כנחש ועקרב, והצדיק מורידו לשאלו תחתית, אלא ישב בהכנעה ובאהבה, ונפשו קשורה בשורשו הראשון.

(נוצר חסד אבות פ"ו מ"א אחדות אות ה)

עשרה ראשונים [ב]

צריך להיות מעשרה ראשונים לבית הכנסת, מאותן המתפללים על כל פנים כל מלה ומלה בפה בלבד, אבל המדברים סרה בבית הכנסת, אינם בכלל זה.

(שולחן הטוהר סי' מ"ח ס"ג)

הראשונה דבוק באין סוף בערך, עכ"ל.

והנה בדברי מהר"ח"ו ורביה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב ז"ע מבואר שמעלת עשרה ראשונים עדיפה ממעלת הליכה לבית הכנסת מעוטר בטלית ותפילין, וצ"ע שהרי בפירוש איתא בפע"ח (ה"ל) שהאר"י הקדוש לא הלך לבית הכנסת להיות נמנה מעשרה הראשונים, כדי שיוכל לילך לבית הכנסת מעוטר בטלית ותפילין.

והנה הרה"ק ממונקאטש ז"ע בספרו אות חיים ושלום (סי' כה סק"ג) הפליא בתמיהתו על דברי רביה"ק מזידיטשוב, א' אנה מצא דהאר"י הק' ביטל הליכה מעוטף בטלית ותפילין, ב' שבפע"ח מפורש להיפך. (וצ"ב למה לא תמה הרה"ק ממונקאטש על דברי מהר"ח"ו בעצמו).

ובשו"ת חקל יצחק להרה"ק מספינקא ז"ע (סי' ה) השיב לו, וז"ל: יען שבטעם האר"י יש ספק שמא הטעם שהיה חולני הוא העיקר כמ"ש המחצה"ש שם, ע"כ העתיק רבינו בזה מברכי המקור חיים (תלמיד מהר"ח"ו), והגם שאינו תחי"פה, מ"מ הנני מעתיק מהאר"י (סי' כה סק"ו) שהעתיק דבריו שכתב שמצות עשרה ראשונים עדיף טפי יע"ש שהסכים עמו דלא כהשו"ע והמג"א, וע"כ סובר רבינו שמה שכתב בפע"ח איתא למורי שלא היה מעשרה ראשונים למה שהיה חולני וכו'. אין הכוונה שלעולם לא היה מעשרה ראשונים, כי בודאי לא היה חולני תמיד, כי קוי ה' יחלפו כח, רק הכוונה בעת שהיה לו סיבה שהיה חולני, לא היה מהעשרה ראשונים, ולמען שלא יקשה עליו מדוע לא התאמן לקחת תרופות בלילה למען יוכל להיות מהראשונים, על כן כתב, יען שיש עוד טעם העטיפה, (ר"ל ללכת מעוטף בטלית ותפילין לבית הכנסת), על כן לא עשה פעולה לזה, רק בעת שהיה ביכולתו להיות מהראשונים היה מהראשונים וביטל העטיפה כי הוא עדיף, אך בעת סיבת החולני שלא היה יכול להיות מהראשונים קיים העטיפה, ועל כן העתיק רבינו כן בסור מרע ועשה טוב, וזה ביאור לענין כוונתו הקדושה, עכ"ל.

אור חדש על ציון האיר ומכון בני שלשים הדפיסו אידרא ספר פרי קודש הלולים, והוסיפו בה הוספות רבות וחשובות, ביניהם הוספות בכת"י רביה"ק מזידיטשוב ז"ע, ששם מיישב רבינו בעצמו סתירה זו בקוצר לשונו כביאורו של המקור חיים המובא בדברי החקל יצחק, וז"ל שם (שער הקרבנות בפסקא ראשונה): ד"ה ענין עשרה וכו', עד שלא היה הולך (זהו הפסקא שהבאנו לעיל שהאר"י לא הלך לבית הכנסת מוקדם להיות נמנה מעשרה ראשונים). נ"ב, ראה בהקדמת עץ חיים בענין ועשה טוב סי"ב, וז"ל (רבי חיים וויטאל), ילך קודם אור היום לבית הכנסת, קודם חיוב טלית ותפילין, בכדי שיהיה מיו"ד הראשונים, ויש ליישב, כי עיקר הטעם בכאן שיהיה מוכרח לפנות, ומה שלא זרז עצמו ביותר, עשה סניף מצוה זו שילך לבית הכנסת מעוטף בטלית ותפילין, ודוק בזה. וראה מש"כ בהקדמת עץ חיים (ה"ה ספרו סור מרע ועשה טוב) בכונת עשרה הראשונים, בודאי הרב ז"ל היה פטור מזה.

האם ביאה לבית הכנסת עטור בטלית

ותפילין עדיף טפי ממעלת עשרה ראשונים

כתב המחבר בשו"ע (סי' כה ס"ב) מי שהוא זהיר בטלית קטן, ילבשו ויניח תפילין בביתו, וילך לבוש בציצית ומוכתר בתפילין לבית הכנסת ושם יתעטף בטלית גדול. וכתב שם הרמ"א שהעולם נהגו להתעטף אף בטלית גדול קודם, ולברך עליו, ואח"כ מניח התפילין והולך לבית הכנסת.

ומקור דברים אלו הוא בזה"ק פר' ואתחנן (דף רסה ע"א) וז"ל, ומאן דעילי לבי כנישתא כד נפיק מתרעיה ולא תפילין ברישה וציצית בלבושה ואמר 'אשתחווה אל היכל קדש ביראתך', קוב"ה אמר, אן הוא מוראי ודא אסהיד סהדווא דשיקרא, עכ"ל, ועי"ש שמפליג הרבה במעלת הליכה לבית הכנסת מעוטף בטלית ובתפילין, וראה בבית יוסף (שם) שכתב, שהדרך הנכונה לברך על טלית קטן ואחר כך יניח תפילין של יד ושל ראש, ואז יבוא לבית הכנסת ויתעטף בטלית גדול, ובזה יצא ידי חובת רשב"י שכתב בספר הזהר פרשת ואתחנן, שצריך שיהיה לבוש ציצית ותפילין בצאתו מפתח ביתו לילך לבית הכנסת.

והנה נסתפקו הפוסקים מאי עדיפה אי מעלת עשרה ראשונים או מעלת הליכה לבית הכנסת מעוטף בטלית ומוכתר בתפילין, ואם יוכל לקיים שניהם מה טוב, ונסתפקו דווקא באופן שלא יוכל לקיים שניהם וכמו שהובא בפע"ח (שער עולם העשיה פ"א), וז"ל, צריך שיהיה מן העשרה ראשונים של בית הכנסת, ושם ישאר להתפלל תפלתו, ואם אחר שיהיה מעשרה ראשונים יוצא והולך לו, אפילו שהולך להתפלל בבית הכנסת אחרת, הרי זה לא הועיל כלום במה שעשה [וטעות הוא בידם (הוספה משער הכוונות)]. והנה ראיתי למורי זלה"ה שלא היה מעשרה ראשונים [ואמר לי הטעם (הוספה משער הכוונות)] לסיבה שהיה חולני, והיה מוכרח לפנות גופו, וגם עוד כדי לצאת מביתו מעוטף בטלית ותפילין כנוצר בזה, והנה בלילה לאו זמן תפילין, והיה צריך להמתין עד שיהיה יום, ואז כבר לא היה משיג להיות מהעשרה ראשונים.

ונתחיל בדברי רביה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב ז"ע בספרו סור מרע ועשה טוב (עשה טוב אות ב), וז"ל, להיות מן עשרה ראשונים בבית הכנסת, וילך לבית הכנסת קודם עלות השחר, קודם חיוב טלית ותפילין (עכ"ל מהר"ח"ו). והנה בזה אחר כוונת הלב הן הן הדברים, זה תעשה לפי יכולתך, ועיקר הכל שתהיה כל ימך זריז במעשיך, כאמור בברייתא דרבי פנחס בן יאיר, תורה מביאה לידי זהירות וזהירות מביאה לידי זריזות. אמנם גם לזריזות צריך בקשת רחמים שלא תהיה ח"ו זריז ונפסד כמאמרם ז"ל (מס' פסחים דף ג ע"ב), רק תהיה זריז ונשכר.

ואמנם לי השפל נראה הטעם לעשרה ראשונים וכו'. לכן ביטל האר"י ז"ל הליכה מעוטף בטלית ותפילין לבית הכנסת, בכדי שיהיה מעשרה ראשונים, הגם שהליכה לבית הכנסת מעוטף הוא גם כן מדברי הזהר (שם), אבל להיות כל המצות סגולתם בשאר ספירות, וזו סגולתה ביחוד העצום והנורא ב"ה וב"ש, קדושה

אות עב

שלושה דרכים להעלות את הקטנות

עב. החיות רצוא ושוב מטעם הנהגת הספירות, שיש קטנות ראשון וקטנות שני וגדלות ראשון וגדלות שני, וכאדם נקרא גם כן כך, כמו בעולם שנה נפש. ותקנה לזה שמעתי ממורי ביאור פסוק אהור וקדם צרתני (תהלים קל"ט, ה') כי בקטנות נקרא אהור ובגדלות נקרא קדם, ונקשר מדריגת אהור אל הקדם, כשיבוא אל הגדלות, יחד שניהם עולין יפה, ועיין במקום אחר ודברי פי חכם חן.

הכלל הוא, כי כל המאורעות שאנו חווים ומרגישים, אם אין אנו מרוצים מהם ולא הגיעו לידי שלימות, הם יצופו אותנו תמיד ויעלו בזכרוננו שוב ושוב כשאין אנו שלמים ושבעי רצון עמם.

ועל כן כאשר האדם נמצא במצב של קטנות, כלומר, שאין לו שליטת המוח על הרגשת הלב ופעולות המעשה, הרי הוא ודאי נכשל פה ושם. ואילו כשהוא בגדלות, כלומר, כשקיבל מחדש שליטה על עצמו מחמת שהמוח מאיר בתוך ליבו, הרי הדברים שנכשל בהם כשהיה בקטנות צפים ועולים לו במחשבותיו והוא נזכר תמיד מהם. ואלו הם המחשבות הזרות המתעררות בקרבינו בעת הפתפילה וכיוצא ב. כי המושג "מחשבות זרות" אצל הבעש"ט אינו מתייחס בדווקא לחטאים ועוונות, אלא הוא התעררות שעולה מאליה בלב האדם ונזכר מהמעשים שעשה שלא כהוגן היינו שלא לשם דביקות [ואפי' על מעשים של סתם שנעשו ללא כוונה נעלית וללא כוונה קדושה].

וסדרם של דברים כך הוא.

האדם חי את חייו יום יום. וכשהוא בגדלות והוא נזכר בימי קטנותו הוא בוש בינו לבין עצמו, ואומר לנפשו כיצד הרשיתי לעצמי בעבר להשתנות במצב של קטנות. וכאן קיימת דרך שבאה לסדר ולהקהות את כאב הלב הזה, את ההרגשה הרעה הזו. דרך זו מכונה בתורת הבעש"ט 'העלאה', שאדם מנסה להכשיר בדעבד למפרע את העבר שלו, לתת למעשה לא ראוי שעשה אתמול מקום בתוך הגדלות שלו שמאיר עליו היום. ואין הדברים אמורים בהחלטה נחושה לאמר: 'הרי אני עתה בגדלות הבה ואטפל בדברי קטנות', אלא שהדברים באים להם מאליהם, ובאמצע טרדות החיים צפות ועולות להם הימים הלא ראויים שעברו עליו. וכך הוא חי את מאורעות חייו שוב ושוב, ואם עשה דבר שאינו ראוי ואינו מחובר לקדושה, אזי הרגשה זו מציקה לו כשהוא בגדלות והמוחין מאירים לו.

תפיסה זו היא ביסודה של תורת הבעש"ט בענין העלאת מחשבות הזרות. והדברים באים לאדם בדרך ממילא. זה קורה מאליה. ואלו הם בעצם הרהורי תשובה המתנוצצים בקרבו, והיינו שהדברים שעשה שאינם ראויים ממתנינים לו בקרן זווית והם עולים וצפים בתודעתו כדי להמתיקם על ידי שמצדיק אותם ומנסה להסביר לעצמו מדוע אכן הדברים נעשו על ידו [או שהיו רק בגדר מחשבה רעה ולכלל מעשה לא הגיעו]. הוא משתדל למצוא לעצמו הסבר מדוע הדברים קרו לו. וכשתנוח דעתו עליו - נחה דעתו ונגרע. אך ייתכן שבעתיד לכשיהיה במדרגה גבוהה יותר, יצוף העניין לו מחדש ואז יצטרך לתת לדבר הצדקה ופירוש עמוק יותר. ולפעמים אדם מחליט החלטה ועושה מעשה. ואחרי חודש מבין שעשה שטות. כמובן אילו היה יכול להחזיר

הגלגל אחורנית היה עושה זאת. אך אי אפשר להחזיר את גלגלי השעון אחורנית. והוא מנסה לתרץ לעצמו כל מיני נימוקים והסברים מדוע עשה כן. לפעמים יש בהם ממש ולפעמים מתרץ עצמו בדברים של שטות. אך כאשר מעלה את פעולותיו ומחשבותיו לקדושה, ומברר ומגלה בהם קשר וחיבור לעבודת הבורא, הוא מעלה אותם ואז אינם שבים להתעורר אצלו במחשבתו. וזהו הבחינה הראשונה של העלאת הקטנות אל הגדלות - בשעת גדלות.

בחנינה שניה, כי כל זה אם ירצה לבוא למדריגתו הגדולה אז נקשר כאמור, אמנם בינו לבינו - בינתיים - שיש כמה אנשים שנשארו בבחינת הקטנות, וכאשר שמעתי זה ממורי, יש אנשים שנשארים זמן רב בקטנות, ואין להם כוח להתרומם, ולא עוזר להם ולא כלום. ועל כן אינם יכולים להעלות את הקטנות בזמן שמאיר אצלם הגדלות, כי הגדלות מתמהמהת לבוא.

לכך עצה היעוצה כאשר שמעתי ממורי גם כן זה אם יודע שהוא במדריגת הקטנות, ונותן הרעת להעלות מדריגתו זו, שהוא (אולי צריך לגרוס 'שיהיה') גם כן במדות עליונות, כלומר הקטנות יכולה גם היא להיות מידה עליונה, אז נמתק על ידי מנצפ"ך וטוב לו וכו', הרי בחינה שניה.

אמנם יש עוד בחינה שלישית, שנופל בגדר השכחה, ואינו יודע ליחד ולהעלות מדריגתו זו וכמו שידוע ביאור 'ואנכי לא ידעתי' (בראשית כ"ח, ט"ז וברש"י), שאם ידעתי לא ישנתי וכו' והיינו שיעקב אבינו נפל לבחינת שינה, והצטער על כך, ולא ידע איך להעלות את השינה והנפילה והקטנות למדריגה של יחוד וגדלות. רצה לומר שאם ידע ליחד מדה זו לא היה נקרא שינה, וכמו ששמעתי ממורי זלה"ה גם כן 'ואנכי הסתר אסתיר' (דברים ל"א, י"ח) רצה לומר שאסתיר ממנו ולא ידע שהוא בהסתרת פנים וכו', ודברי פי חכם חן: (בתונת פסים דף ל"ה ע"א)

הבעש"ט מתייחס לכל מצב לפי ידיעת האדם. אם הוא יודע מן שהוא בקטנות - כבר יצא בזה גופא מתוך הקטנות, כי הכלל הוא שבשעה שמעלה על דעתו שיש לו חשכות, אזי ידיעה זו עצמה מוציאה אותו מהצמצום והחשכות של הקטנות. ואם אינו יודע שהוא בקטנות, זוהי אכן צרה צרורה....

כלל הדבר, כשאתה בקטנות ואתה יודע מזה, אתה מאחד את הקטנות שלך עם עצמך, ואז אתה כבר מעל זה, כלומר, מעל קטנותך, ואין זה מפריע לך יותר.

אות עג

הקטנות מתעלית ע"י הגדלות

עג. יקח תענוג בטהור מן תענוג הטמא ונעשה כסא זה לזה, כי יש ש"ב ופ"ר דינים והם כשארם בימי קטנות בענין תורתו ועבודתו יתברך שמו.

כשברא הקב"ה את עולמו צמצם את שפע האור שלא יתפשט יותר מידי ובזה היה העולם יכול להברא על תיקונו. ואופן הצמצום היה על ידי ש"ך ופ"ר דינים הנקראים שורשי היינים, והביאור בזה הוא, כי יורדים לז"א ש"ך ניצוצין של דינים ושרשם הם מן ליב נתיבות חכמה, כל אחד כלול מעשר, ול"ב פעמים עשר הרי ש"ך, שהם בגימטריא ה' פעמים 'דין'. ומלבד זה היה גם צמצום ע"י אותיות מנצפ"ך המצמצמות את התיבה

בסופה, ואותיות מנצפ"ף בגימטריא פ"ר.

ועל דרך זה מתעורר אצל כל אחד במידותיו בחינת צמצום של ש"ך ופ"ר דינים, כדי שלא יתפשטו המידות יותר מידי. ואז נעשה אצלו בחינת קטנות, שהמידות מצומצמות מאוד ואי אפשר להגביר בהם את הארת המוחין, וכל תורתו ועבודתו נעשה בצמצום וקטנות.

ואחר כך נשכא ימי הגדלות, שהוא התענוג בתורתו ועבודתו יתברך שמו, שנמשך יתרון האור מכת זמן החושך כמו ששמעתי זה ממורי זלה"ה וכתבתי במקום אחר, ואז נמתק מן ש"ך ש"ה ומן פ"ר פר"ה על ידי ה"א אחרונה שנתחברה לשם הוי"ה.

כדי להמתיק את הש"ך דינים צריך להוסיף את האות ה', ונעשים ש"ה דינים ממותקים. ועל דרך זה כדי להמתיק את הפ"ר דינים יש להוסיף את האות ה' ונעשים פ"רה דינים ממותקים. וענין האות ה' רומז על המלכות. והביאור הפנימי בזה הוא, שכאשר המציאות היא שהמלכות אינה כתיקונה הרי זה משום תגבורת ש"ך ופ"ר, ואם הוא מעלה את ה"א אחרונה ומתייחס למלכות כראוי הוא מוסיף כביכול ה' לש"ך ופ"ר והם נמתקים (עיי' שער הכוונות דרושי העמידה דרוש ה' אופן ב').

וכאשר האדם נמצא במצב של קטנות, ואין לו הארת המוחין וכל עבודתו נעשה בצמצום, אזי טועם טעם מרירות ומחפש אחר הדביקות ואינו מוצא. ומבאר הבעש"ט שהטעם שיש מצבים כאלו הוא משום שאילו היה נשפע לאדם תמיד מוחין גדלות לא היה לו תענוג בעבודתו, ורק משום שיש לו פעמים רבות מוחין דקטנות אזי בהתגלה אליו מוחין גדלות ישמח ויתענג עם הארה זו. כיתרון האור מן החושך, היינו שיתרון האור הוא דווקא כשבא מתוך החושך, אבל האור כשלעצמו בלי החושך אין בו יתרון ותענוג.

ואז תואר פרה מכפרת ומקנחת גם ימי הקטנות שנעשה כסא אל הגדלות, כמו ששמעתי ממורי זלה"ה שזה סוד אהור וקדם צרתני (תהלים קל"ט, ה') וכתבתי זה במקום אחר: (צפנת פענח דף ב' ע"ב)

כאשר שורה על האדם הארה של גדלות המוחין והוא מתענג על ה' אלקיו, אזי מתעלים גם ימי הקטנות, כי סיבת התענוג הוא מחמת ימי הקטנות שקדמו אליהם, ונמצא שהרע נעשה כסא אל הטוב, והיינו שהטוב וההתגלות משתמש עם הרע וההסתר, ובכך מתעלה גם הרע לתיקונו, בבחינת 'תואר פרה מכפרת ומקנחת' בבחינת תבוא אם ותקנה צואת בנה (מדרש רבה חקת יח יט).

אות עו

עיקר בריאת האדם בעולם הזה לשבר מדות רעות

עו. ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אותם. שמעתי ממורי זלה"ה בשם רבינו סעדיה גאון, כי עיקר בריאת האדם בעולם הזה לשבר מדות רעות שלו הטבעיות וכו': (צפנת פענח דף כ"ז ע"ב)

כתב רבינו סעדיה גאון (אמונות ודעות מאמר עשירי אות 1) עיקר בריאת האדם בעולם הזה לשבר מדות רעות שלו טבעיות. והבעש"ט היה חוזר על זה, ואיתא בשבחי הבעש"ט שהיה אוהב לעיין בספרי ר' סעדיה גאון והיה אומר שהוא ניצוץ ממנו. וזהו דבר פלא, כי רבינו סעדיה גאון היה מחכמי הפילוסופים הספרדים, ואלו הם דברים סתומים וחתומים.

אבי שושלתא קדישא הרה"ק רבי יצחק אייזיק מסאפרין זי"ע

(פרק א)

ואלה תולדות יצחק

שושלת קאמארנא היתה אחת השושלות המפוארות והמפורסמות ביותר בתנועת החסידות. ראש בית אב לשושלת זו היה הרב הצדיק רבינו יצחק אייזיק אייכנשטיין, בן הרב הצדיק ר' צבי, בן הרב הצדיק ר' אלכסנדר מסטעבניק הסמוכה לדרוהוביטש, בן הרב הגאון ר' צבי, חתן מורנו ורבינו הגאון הקדוש רבי יום טוב ליפמאן הלוי זכר צדיק לברכה, מי שהיה אב"ד בקהילות וינא, פראג, וקראקא, בעל ה"תוספות יום טוב".

הוא נולד בכפר סאפרין, הסמוך לעיר סאמבור בגאליציה המזרחית. אין בידינו אמנם מקורות על ילדותו ועל דרכי גידולו וחינוכו בשחרית ימיו, אולם ידוע כי כל ימיו היה ר' יצחק אייזיק נחבא אל הכלים והצניע לכת בתורה ודרך ארץ. הוא היה ירא שמים גדול והולך בדרך תמים, נוהג בענוה ופועל צדק בסתר. וכגודל צדקתו כן גודל למדנותו. כשם שהיה צדיק נסתר כך היה למדן נסתר. אפילו קרוביו ומקורביו לא ידעו שהוא בקי בעל פה ממש בששה סדרים ובארבעת חלקי השולחן ערוך. אין צורך לומר שלא ביקש כתר רבנות לעצמו ולא עשה את התורה קרדום לחפור בה, כי אם התפרנס ממסחר כשר ועסק בתורה לשם ה'.

מעלות בקודש

רק לאחר שדעך אורו בעולם הזה זרחה שמש תהילתו בזכות מעשיו הטובים ומידותיו התרומיות. הרבה שבחים נאמרו עליו, שהיה צדיק וענו, ירא שמים בסתר כבגלוי וזהיר במצוה קלה כבחמורה, אף מקדש את עצמו במותר לו. אך בין כל מעלותיו הגדולות והליכותיו בקודש ציינו במיוחד את שמירת לשונו. אמרו עליו שמימי לא סיפר בגנותו של אדם, ולא עוד אלא שלא סיפר אף בשבחו של שום אדם, שמא מתוך שבחו יבוא לידי גנותו. וכן היה מעיד עליו בנו רביה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע: "אני יודע רק לא לדבר לגנאי על הזולת, ואבי ידע אפילו לא לדבר לשבח על הזולת" (עין מסכת ערכין דף ט"ז ע"א).

במיוחד היה רבי יצחק אייזיק זהיר ונוהר לא לדבר דברים בטלים, וכן הדיק את ילדיו מקטנותם ואת כל בני ביתו ובכללם העובדים השכירים אצלו, להימנע מכל שיחה שאין בה משום צורך נפש ממש. מפליא היה את כולם במידת אהבת ישראל, שהיתה תקועה בלבו והיא שעשתה אותו מגן לכל כושל ומשען לדל. מימי לא ישב לסעוד בלי עניים ואביונים הסמוכים על שולחנו. ביום שלא נזדמן אורח לביתו היה אף

הוא פורש מן האכילה. מאד היה מקפיד שלא תעבור עליו סעודה שלא יאמרו בה דברי תורה. כשגדלו בניו, היה מדקדק עמהם שיגידו חידושי תורה ליד השולחן, איש ביומו, והוא עצמו לא פתח בסעודתו אלא אם כן הקדים לה איזה חידוש בתורה.

רבינו הקדוש רבי יצחק אייזיק גר כל ימיו יחד עם אשתו הצדקת מרת הינדא ע"ה בכפר סאפרין, בכפר מולדתו, והחזיק שם בית מזיגה וחנות מכולת, מהם היה מפיק לפרנסתו בצמצום רב. בכל זאת היה מכניס אורחים גדול, ועניים היו בני ביתו תמיד, וקיים את מצוות הצדקה למעלה מכפי יכלתו.

פדות שלח לעמו

במיוחד היה מתמסר בכל כוחו למען המצוה הגדולה של פדיון שבויים. פעם אחת זימנה לו ההשגחה מצוות פדיון שבויים וקיימה בכל מאודו עד כדי הפקרת כל רכושו ממש, ומעשה שהיה כך היה. ביום שבת קודש, כשצינת החורף היתה בעיצומה, נעצרה ליד ביתו בכפר עגלה ובה שתי בנות ישראל רכות בשנים שנשבו בידי פריץ אחד מפריצי פולין כבנות ערובה לחוב שלא נפרע ע"י אביהן בשכר חכירה עבור בית המזיגה. החוב הגיע למאות זהובים, סכום חשוב בימים ההם.

לשאלת רבינו סיפרו לו שתי הבנות בבכי מה רע ומר גורלן, שנלקחו מבית אביהן כמשכון בעד חוב, ואוי להן מעלבונן שנפל בחלקן להיות משרתות כבית הפריץ שנים מרובות תמורת החוב שאין בידי אביהן לפרועו.

נכמרו רחמי רבינו עליהן והחליט לפדותן בכל מחיר. כיון שהיה שבת ונבצר ממנו לעשות חפצו, הלך אל זקן הכפר והביא עמו את פרתו למשכנה אצלו, ובכה והתחנן לפניו לעמוד לימינו אצל הפריץ ולהעיד לפניו שיקיים את התחייבותו המפורשת לסלק לו במוצאי שבת קודש את כל החוב של החוכר היהודי, אבי הבנות השבויות. הואיל וזקן הכפר ידע את יושרו של רבינו, שאת מוצא שפתיו ישמור, נענה לו להיות ערב בעדו לפני הפריץ. ואכן, רבינו קיים את הבטחתו. לאחר השבת הוציא למכירה את מעט התבואה שבאסמו, את כל הסחורה שבחנותו ואף את פרתו היחידה הממושכנת בעצם השבת, עד שנאגר בידו סכום ממון בערך החוב, ולבנות נקרא דרוו.

לא זו אף זו, רבינו וזוגתו הצדקת מרת הינדא ע"ה קבלו על עצמם להחזיק את שתי הבנות בביתם, מאחר שהגיעה אליהם השמועה שאביהן מת אותו זמן מתוך עגמת נפש. והיו שתי הבנות יושבות בבית

רבינו וסמוכות על שולחנו עד שהגיעו לפרקו, ורבינו השיא אותן ואף נתן להן נדוניות ראויות להתכבד.

ויזכו לראות בנים

אחרי מעשה פדיון השבויות, שעלה לו בממון רב, נתרשש רבינו עד ככר להם ממש. באותם הימים בא אורח לביתם ולא היה להם אפילו במה לכבדו, רבינו וזוגתו הצדקת הצטערו מאד שאין בכוחם לקיים מצות הכנסת אורחים. מה עשתה הצדקנית? הלכה אצל שכנתה, ושאלה ממנה קצת מזונות והתקינה סעודה לאורח. כשנפרד מהם האורח, פרש את כפיו למעלה וברך את בעלי הבית שהיו עדיין חשוכי בנים: יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שתזכו להוליד בנים תלמידי חכמים ויראי שמים שיהיו למאורות בישראל.

ואכן, נתקיימה ברכה זו במלואה ברבינו וזוגתו הצדקת, כי הם זכו לזרע ברכ ומחליציהם יצאו חמשה בנים, כולם אשלי רברבי, גדולים בתורה וביראת שמים, אדירי אמונה ורבי השפעה, שאורם זרח לדור ולדורות, חכמי לב ומזכי הרבים.

הון ועושר בביתו

ולא רק לבנים קדושים זכה רבי יצחק אייזיק בזכות מצות פדיון שבויים שקיים, אף כספו הושב לו ותוך זמן קצר חזר למעמדו המכובד כמקודם ושוב ע"י מעשה מופלא.

לא יצאו ימים מרובים וסוחר אחד, עשיר מופלא, קנה יער גדול בסביבות הכפר סאפרין והיה לו משא ומתן כספי מסובך עם המוכר, שכל רואי החשבון בסביבה לא מצאו בו את ידיהם ורגליהם.

כשהגיעה השמועה על כך לרבינו הציע להביא לפניו את פרטי הענין והביע את תקונו, שיעלה בידו להתיר את הפקעת שבחשבון המסובך.

הסוחר שלא היתה לו ברירה, הסכים למסור לידי רבינו את סידור הענין, אם כי הביע במפורש ובפה מלא את היסוסיו שיעלה בידי יהודי יושב אוהל, השקוע בד' אמות של תורה ותפילה לברר ענין מסובך, שרואי חשבון שאומנתם בכך נתקשו בביורור.

והנה למרבית הפלא הצליח רבינו, שהיה בקי גם בחכמת החשבון מבלי להוציא את מעינותיו החוצה, כדרך שהצניע לכת בכל דרכיו ליישר את ההדורים בסוגיה כספית חמורה זו, הסוחר העשיר שילם לו בעד מלאכתו הקשה במנה יפה, ורבינו השתחרר מן הדחקות שרצבה עליו לאחר שקיים מצות פדיון השבויות בכל מאודו.

"לפי רוב דביקותו למעלה, בעקירת כל המחשבות גשמיות, כך השראת השכינה עליו, ויכול לבטל כל גזירות שלמעלה".

ניצוץ אש

מאוצר תורתם של רבותינו הקדושים

(נוצר חסד פ"ו מ"ב)